Gambar 1. Pasar Tani di Daerah [illegible] .

Gambar 2. [illegible] Hutan [illegible] .

ambar [illegible]. Gereja St. Pius [illegible].

arbar 4. [illegible]

[illegible].

[illegible] 5. [illegible]

[illegible] 6. [illegible]

[illegible]. Nonjok Yang dibina [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]ar 9. Gunung inabalu ilihat [illegible] Gr. [illegible].

Gambar 10. Kampung Tongkoh Iaitu Kampung [illegible]
[illegible].

LAMPIRAN (A): Pokok Nunuk yang menjadi tempat berjemur bagi penduduk Nunuk Ragang dan kelihatan merah dari Jauh.

Sumber: Our Cultural Heritage: Koisaan Koubasanan Kadazan Sabah, Persatuan Kebudayaan Kadazan Sabah, Sabah Kadazan Cultural Association (1982-1983) halaman 76.

LAMPIRAN (B): Beberapa Versi Cerita Legenda Nunuk Ragang.

CERITA LEGENDA NUNUK RAGANG!

Cerita Pertama,

Pada masa dahulu terdapat satu perkampungan orang Kadazan/Dusun yang terletak di Nunuk Ragang di Daerah Ranau. Kegemaran penduduknya ialah berendam didalam sungai, setelah puas berendam mereka akan berjemu jemur diatas pokok tadi dibawah matahari. Ini telah menyebabkan kulit mereka kelihatan merah (terbakar oleh matahari). Oleh itu apabila di lihat daripada jauh pokok Nunuk tadi kelihatan kemerah-merahan, maka mereka telah digelar Nunuk Ragang.

Dikatakan pada masa tersebut mereka hidup rukun damai antara satu sama lain. Tiba-tiba pada suatu hari mereka telah terdengar suara manusia dari dalam tanah, akhirnya merek telah beramai-ramai menggali kawasan tanah tersebut. Setelah kerja menggali selama beberapa lama, mereka mendapati terdapat manusia didalam tanah tersebut, manusia dalam tanah tersebut telah menyerang mereka. Akhirnya mereka telah melarikan diri kekawasan lain. Oleh itu pada hari iniorang Kadazan/Dusun telah berpecah kepada beberapa suku kerana melarikan diri daripada orang dalam tanah tersebut.

Orang daripada dalam tanah tersebut telah mengambilalih kawasan Nunuk Ragang dan sehingga sekarang mereka mendiami kawasan tersebut bersama dengan orang-orang yang tidak sempat melarikan daripada orang daripada tanah kerana mereka dapat bertahan daripada tekanan orang daripada tanah tersebut.

Kumpulan yang melarikan diri tersebut dikatakan telah bergerak dalam tujuh kumpulan menuju kelain tempat misalnya ke Tambunan, Ranau, Tamparuli, Kudat dan lain-lain tempat.Ketujuh-tujuh kumpulan ters sebut dikatakan telah bersepakat untuk mengikuti haluan masing-masing dan dikatakan sehingga beberapa lama mereka tidak berjumpa antara satu sama lain seterusnya tujuh kumpulan tersebut telah membentuk identiti masing-masing sehingga mereka tidak lagi mengenali antara satu sama lain

Selain daripada itu, tujuh kumpulan yang berjaya melarikan melarikan diri tersebut dikatakan bergerak secara tergesa-gesa menyebabkan ada dalam kumpulan-kumpulan tersebut tersesat kerana tidak dapat menjejaki kumpulan masing-masing dan akhirnya membentuk suku-suku yang lebih kecil sehingga kini.

Cerita Kedua,

Semasa mereka bergerak daripada kawasan Nunuk Ragang kekawasan lain terlebih dahulu mereka singgah di kawasan berdekatan sekitar Gunung Kinabalu dan akhirnya mereka telah menetap disitu. Namun begitu terdapat mereka yang tidak suka tinggal disitu dan berpindah kekawasan lain kerana kawasan tempat tinggal mereka iaitu disekitar kaki gunung Kinabalu terlalu dekat dengan kawasan Nunuk Ragang (tempat asal).

Cerita Ketiga,

Dikatakan juga semasa mereka bergerak tersebut, mereka telah bersembunyi disatu tempat yang mereka rasakan tidak diketahui oleh orang daripada dalam tanah tersebut. Semasa ditempat persembunyian mereka telah berpakat untuk menghantar beberapa orang untuk merintis jalan dan mencari tempat yang sesuai untuk kediaman. Beberapa orang tersebut telah dikehendaki untuk membuat Tonduk atau tanda arah yang dilalui dan menjadi petunjuk perjalanan mereka. Dikatakan beberapa orang tersebut telah membuat tujuh Tonduk selepas menemui kawasan yang sesuai. Seterusnya kumpulan yang bersembunyi tersebut telah bergerak secara berperingkat dalam tujuh kumpulan untuk menjejaki Tonduk tersebut. Dikatakan ketujuh-tujuh kumpulan tersebut telah berjaya menjejaki tujuh tonduk tersebut tetapi tidak bertemu antara satu sama lain. Ini disebabkan oleh perbuatan orang daripada dalam tanah tersebut dimana mereka dikatakan telah membuat tujuh Tonduk palsu dalam tujuh arah yang berasingan, oleh itu ketujuh-tujuh kumpulan tersebut telah berpecah kepada tujuh penempatan. Setiap kumpulan yang berjaya menjejaki ketujuh-tujuh Tonduk tersebut telah beranggapan bahawa kumpulan yang lain telah dibunuh oleh orang daripada dalam tanah tersebut dan hanya mereka yang tinggal. Oleh itu mereka mereka telah

telah terpisah dalam tujuh kumpulan dan membentuk tempat kediaman yang berasingan antara satu sama lain. Sehingga kini mereka tidak lagi mengenali antara satu sama lain.

Cerita Keempat,

Pada masa dahulu penduduk Nunuk Ragang semakin ramai, tambahan pula kawasan semakin sempit oleh itu banyak masaalah telah timbul. Untuk menyelesaikan masaalah ini puak ini terpaksa berpisah antara satu sama lain untuk mencari kawasan baru.

Dikatakan mereka telah menggunakan seekor ayam jantan atau [illegible] raksaksa sebagai pengangkutan. Ramai penghuni Nunuk Ragang telah menaiki ayam jantan tadi dan setiap kali ayam jantan itu mendarat maka kawasan pendaratannya menjadi lapang dan menggugurkan bulu sebagai tanda atau Tonduk pendaratannya. Semasa ia mendarat beberapa orang akan ketinggalan dan membentuk penghidupan baru sehinggalah ayam jantan tadi mendarat di Keningau dan disitu dipercayai telah menghilangkan diri.

Penduduk yang tidak sempat menaiki ayam jantan tadi telah bermesyuarat bagaimana mereka dapat mengekori kawan-kawan yang lain. Mereka mengambil keputusan untuk mencari mereka berdasarkan bulu ayam jantan yang gugur semasa ia terbang. Semasa dalam perjalanan ada diantara kumpulan-kumpulan ini yang sesat dan kumpulan yang lain telah bertemu dengan kumpulan yang menaiki ayam jantan tadi tetapi keadaan telah berubah dimana ramai diantara mereka saling tidak mengenali lagi. Oleh itu banyak pergaduhan telah berlaku.

Cerita Kelima,

Semasa mereka menjejaki atau mengekori ayam jantan tersebut mereka telah membentuk satu lambang atau papakang yang tersendiri yang menandakan kumpulan-kumpulan yang bergerak tersebut. Sebagai peringatan mereka mengukir batu sebagai tanda atau lambang kumpulan masing-masing tetapi sebelum mereka bergerak, mereka membuat perjanjian iaitu

LAMPIRAN (A): Pokok Nunuk yang menjadi tempat Be[illegible] bagi Penduduk Nunuk Ragang dan kelihatan merah dari Jauh

Sumber: Our Cultural Heritage: Koisaan Koubasanan Kadazan Sabah, Persatuan Kebudayaan Kadazan Sabah, Sabah Kadazan Cultural Association (1982-1983) halaman 76.

LAMPIRAN (B): Beberapa Versi cerita Legenda Nunuk Ragang.

CERITA LEGENDA NUNUK RAGANG

Cerita Pertama,

Pada masa dahulu terdapat satu perkampungan orang Kadazan/Dusun yang terletak di Nunuk Ragang di Daerah Ranau. Kegemaran penduduknya ialah berendam didalam sungai, setelah puas berendam mereka akan berjemur diatas pokok tadi dibawah matahari. Ini telah menyebabkan kulit mereka kelihatan merah (terbakar oleh matahari). Oleh itu apabila di lihat daripada jauh pokok Nunuk tadi kelihatan kemerah-merahan, maka mereka telah digelar Nunuk Ragang.

Dikatakan pada masa tersebut mereka hidup rukun damai antara satu sama lain. Tiba-tiba pada suatu hari mereka telah terdengar suara manusia dari dalam tanah, akhirnya merek telah beramai-ramai menggali kawasan tanah tersebut. Setelah kerja menggali selama beberapa lama, mereka mendapati terdapat manusia didalam tanah tersebut, manusia dalam tanah tersebut telah menyerang mereka. Akhirnya mereka telah melarikan diri kekawasan lain. Oleh itu pada hari iniorang Kadazan/Dusun telah berpecah kepada beberapa suku kerana melarikan diri daripada orang dalam tanah tersebut.

Orang daripada dalam tanah tersebut telah mengambilalih kawasan Nunuk Ragang dan sehingga sekarang mereka mendiami kawasan tersebut bersama dengan orang-orang yang tidak sempat melarikan daripada orang daripada tanah kerana mereka dapat bertahan daripada tekanan orang daripada tanah tersebut.

Kumpulan yang melarikan diri tersebut dikatakan telah bergerak dalam tujuh kumpulan menuju kelain tempat misalnya ke Tambunan, Ranau, Tamparuli, Kudat dan lain-lain tempat.Ketujuh-tujuh kumpulan tersebut dikatakan telah bersepakat untuk mengikuti haluan masing-masing dan dikatakan sehingga beberapa lama mereka tidak berjumpa antara satu sama lain seterusnya tujuh kumpulan tersebut telah membentuk identiti masing-masing sehingga mereka tidak lagi mengenali antara satu sama lain

Selain daripada itu, tujuh kumpulan yang berjaya melarikan melarikan diri tersebut dikatakan bergerak secara tergesa-gesa menyebabkan ada dalam kumpulan-kumpulan tersebut tersesat kerana tidak dapat menjejaki kumpulan masing-masing dan akhirnya membentuk suku-suku yang lebih kecil sehingga kini.

Cerita Kedua,

Semasa mereka bergerak daripada kawasan Nunuk Ragang kekawasan lain terlebih dahulu mereka singgah di kawasan berdekatan sekitar Gunung Kinabalu dan akhirnya mereka telah menetap disitu. Namun begitu terdapat mereka yang tidak suka tinggal disitu dan berpindah kekawasan lain kerana kawasan tempat tinggal mereka iaitu disekitar kaki gunung Kinabalu terlalu dekat dengan kawasan Nunuk Ragang (tempat asal).

Cerita Ketiga,

Dikatakan juga semasa mereka bergerak tersebut, mereka telah bersembunyi disatu tempat yang mereka rasakan tidak diketahui oleh orang daripada dalam tanah tersebut. Semasa ditempat persembunyian mereka telah berpakat untuk menghantar beberapa orang untuk merintis jalan dan mencari tempat yang sesuai untuk kediaman. Beberapa orang tersebut telah dikehendaki untuk membuat Tonduk atau tanda arah yang dilalui dan menjadi petunjuk perjalanan mereka. Dikatakan beberapa orang tersebut telah membuat tujuh Tonduk selepas menemui kawasan yang sesuai. Seterusnya kumpulan yang bersembunyi tersebut telah bergerak secara berperingkat dalam tujuh kumpulan untuk menjejaki Tonduk tersebut. Dikatakan ketujuh-tujuh kumpulah tersebut telah berjaya menjejaki tujuh tonduk tersebut tetapi tidak bertemu antara satu sama lain. Ini disebabkan oleh perbuatan orang daripada dalam tanah tersebut dimana mereka dikatakan telah membuat tujuh Tonduk palsu dalam tujuh arah yang berasingan, oleh itu ketujuh-tujuh kumpulan tersebut telah berpecah kepada tujuh penempatan. Setiap kumpulan yang berjaya menjejaki ketujuh-tujuh Tonduk tersebut telah beranggapan bahawa kumpulan yang lain telah dibunuh oleh orang daripada dalam tanah tersebut dan hanya mereka yang tinggal. Oleh itu mereka mereka telah

telah terpisah dalam tujuh kumpulan dan membentuk tempat kediaman yang berasingan antara satu sama lain. Sehingga kini mereka tidak lagi mengenali antara satu sama lain.

Cerita Keempat,

Pada masa dahulu penduduk Nunuk Ragang semakin ramai, tambahan pula kawasan semakin sempit oleh itu banyak masaalah telah timbul. Untuk menyelesaikan masaalah ini puak ini terpaksa berpisah antara satu sama lain untuk mencari kawasan baru.

Dikatakan mereka telah menggunakan seekor ayam jantan atau Manuk rakseksa sebagai pengangkutan. Ramai penghuni Nunuk Ragang telah menaiki ayam jantan tadi dan setiap kali ayam jantan itu mendarat maka kawasan pendaratannya menjadi lapang dan menggugurkan bulu sebagai tanda atau Tonduk pendaratannya. Semasa ia mendarat beberapa orang akan ketinggalan dan membentuk penghidupan baru sehinggalah ayam jantan tadi mendarat di Keningau dan disitu dipercayai telah menghilangkan diri.

Penduduk yang tidak sempat menaiki ayam jantan tadi telah bermesyuarat bagaimana mereka dapat mengekori kawan-kawan yang lain. Mereka mengambil keputusan untuk mencari mereka berdasarkan bulu ayam jantan yang gugur semasa ia terbang. Semasa dalam perjalanan ada diantara kumpulan-kumpulan ini yang sesat dan kumpulan yang lain telah bertemu dengan kumpulan yang menaiki ayam jamtan tadi tetapi keadaan telah berubah dimana ramai diantara mereka saling tidak mengenali lagi. Oleh itu banyak pergaduhan telah berlaku.

Cerita Kelima,

Semasa mereka menjejaki atau mengekori ayam jantan tersebut mereka telah membentuk satu lambang atau papakang yang tersendiri yang menandakan kumpulan-kumpulan yang bergerak tersebut. Sebagai peringatan mereka mengukir batu sebagai tanda atau lambang kumpulan masing-masing tetapi sebelum mereka bergerak, mereka membuat perjanjian iaitu

mereka mestilah bergerak secara berperingkat-peringkat, kumpulan pertama tidak dibenarkan berkahwin dengan kumpulan ketiga, kelima dan ketujuh iaitu angka ganjil tidak boleh berkahwin dengan angka ganjil tetapi mereka boleh berkahwin dengan kumpulan angka genap dan begitu juga sebaliknya. Oleh itu sehingga sekarang adat mereka tidak membenarkan mereka berkahwin tanpa tidak diketahui asal-usul bakal pengantin. Ini kerana ditakuti hubungan darah antara mereka dekat dan selain daripada itu adat mereka juga melarang perkahwinan antara sepupu sebelum mencapai tujuh keturunan.

Sumber: Cerita- cerita ini diperolehi daripada cerita orang tua-tua dan beberapa orang pencerita daripada Tamparuli, Tambunan dan Ranau. (Cerita-cerita tersebut telah diringkaskan oleh penulis kerana cerita sebebarnya terlalu panjang dan terdapat istilah-istilah yang sukar difahami dan diterjemahkan dalam bahasa Melayu).

LAMPIRAN (C):

LATIHAN ILMIAH – JABATAN ANTROPOLOGI DAN SOSIOLOGI: TINJAUAN MENURUT AGAMA DAN EKONOMI.

DAFTAR SOALAN

Daerah : ____________

Nama Kampung : ____________

PETUNJUK:

Bulatkan nombor-nombor yang berkenaan pada jawapan; melainkan soalan- soalan yang mempunyai arahan tertentu.

1. Sukukaum
   1 Kadazan
   2 Dusun
   3 Sino Kadazan
   4 Sino Dusun
   5 Melayu
   6 Lain-lain kaum bumiputera
   (Nyatakan) ____________
   7 Cina
   8 Lain-lain kaum
   (Nyatakan) ____________
2. Sukukaum Isteri
   1 (Rujuk Nombor Satu)
   Jawapan: ____________
3. Ugama Sekarang
   1 Islam
   2 Kristian
   (Nyatakan) ____________
   3 Buddha/agama Cina
   4 Animisma/Pagan /Kafir
   (Nyatakan) ____________
   5 Lain-lain
   (Nyatakan) ____________

4. Agama Isteri Sekarang

1 (Rujuk Nombor Tiga)

Jawapan: ______________

5. Pertukaran Agama

Apakah agama asal tuan/ puan anuti (Jika Pernah Menukar Agama) ?

1 Agama Asal Suami (Nyatakan) ______________

2 Agama asal Isteri (Nyatakan) ______________

6. Sebab Menukar Agama

Apakah sebab tuan/puan menganut agama atau menukar agama? Ya/ Tidak

Jika Ya sebutkansebabnya: ______________

1 Akibat Perkahwinan

2 Tertarik dengan agama lain

3 Dipaksa (Nyatakan) _______

4 Terpaksa

5 Rela hati

6 Lain-lain sebab (nyatakan) ___________

7. Pekerjaan

Apakah Pekerjaan tuan/puan sekarang?

1 kakitangan kerajaan

2 kakitangan swasta

3 petani sawah padi

4 petani padi bukit

5 petani padi sawah dan petani padi bukit

6 penternak

7 Lain -lain pekerjaan

(Nyatakan) ______________

8. Tempat Asal

Dimanakah tempat asal tuan/puan? (Nyatakan) ______________

9. Sebab Berpindah

Apakah sebab tuan puan berpindah/berhijrah? (Nyatakan) __________

9. Agama Anak-anak

	Agama Anak Lelaki	Agama ANak Perempuan	Agama Suami/Isteri
1 Tiada Anak			
2 Anak Pertama			
3 Anak Kedua			
4 Anak Ketiga			
5 Anak Keempat			
6 Anak Kelima			
7 Anak Keenam			
8 Anak Ketujuh			
9 Anak Kelapan			